

GODVERDOMSE PLEKKEN (1)
REIZEN VER VAN DE MASSA

Rwanda, de meest tragische der safari's

Natuur die het mooiste van Afrika in huis heeft, maar overal sporen van bloedvergieten. Een reis naar Rwanda is, op z'n minst, interessant. 'Wanneer, zo vraag ik me af, mag je als toerist daarna weer overgaan tot de orde van de dag?'

De recente geschiedenis brengt de bezoeker nog immer in verwarring.

Het land van de duizend heuvels.

TEKST EN FOTO'S

SJORS VAN BEEK

Het is één brok immense oerkracht, de enorme berggorilla die plotseling voor ons opduikt. Met zijn kolossale handen breekt hij een vuistdikke bamboetak achteloos doormidden. Wij weten wat ons te doen staat: hurken, en het dier vooral niet in de ogen kijken. Gefascineerd bewonderen we een uur lang de machtige zilverrugmannetjesgorilla, zijn vrouwtjes en de buitende jonkies. Op de hele wereld leven er nog zo'n zeventienhonderd exemplaren van deze imposante, uiterst zeldzame dieren, uitsluitend in dit vulkaangebied op de grens tussen Rwanda, Congo en Oeganda.

Het Volcanoes National Park verwierf wereldfaam via de film *Gorillas in the Mist*, het Hollywood-epos over de Amerikaanse biologe Dian Fossey. Ze bestudeerde en beschermde de met uitsterven bedreigde berggorilla's twintig jaar lang en betaalde dat met haar leven: in 1985 werd ze vermoord, vermoedelijk door stropers.

Het was niet het laatste bloedvergieten in het kleine Oost-Afrikaanse land dat de wereldpers haalde. De genocide van 1994, waarbij de Hutu-meerderheid in drie maanden tijd een slachting aanrichtte onder de Tutsi-minderheid, liet de mensheid in verbijstering achter. Vandaag brengt die geschiedenis de bezoeker nog immer in verwarring. Mag je vakantie vieren in een land dat nog maar kort geleden zo is geteisterd door onvoorstelbare wreedheden? Is het ongepast ramptoerisme? Of is het juist het beste middel om een land in rouw er weer enigszins bovenop te helpen?

Jenoside

Het is de spagaat van Rwanda als toeristische bestemming: een natuur die behoort tot het aller-

mooiste wat Afrika te bieden heeft, maar op weg naar de wildparken passeer je overal, echt overal de *'jenocide memorials'*. Het land, iets kleiner dan België, is ermee doorspekt. Overal gedenktekens van het ongeëvenaarde, onvoorstelbare, onmenselijke geweld dat tussen 6 april en medio juli 1994 aan 800.000 Rwandenzen het leven kostte. In drie maanden tijd werd tien procent van de bevolking met machetes aan stukken gehakt. Wanneer, zo vraag ik me af, mag je als toerist daarna weer overgaan tot de orde van de dag?

Is het ongepast ramptoerisme? Of is het juist het beste middel om een land in rouw er weer bovenop te helpen?

Rwanda is veel meer dan alleen genocide. Maar tegelijkertijd hangt deze episode als een alomtegenwoordige schaduw over het land en de zwijgzame Rwandenzen. 'Het is een uiterst wantrouwig volk', vertelt een Nederlander die in Rwanda werkt. 'Hun psychologie lijkt op die van eilandbewoners. Elke heuvel heeft zijn eigen gemeenschap, en de mensen van de ene heuvel vertrouwen die van een andere heuvel niet.' En heuvels heeft Rwanda, in overvloed. *Pays des mille collines*, land van de duizend heuvels. De hoofdstad Kigali blijkt een met kloven doorgroefde stad, met heuvels in de kleur van tennisbanen-gravel.

Achter op een brommertaxi rijden we naar het Kigali Memorial Centre, het herdenkingsmuseum voor de genocide, eufemistisch *les événements* genoemd. Hier grijpt de geschiedenis de bezoeker naar de keel. Doorkliefde schedels, gebroken botten, bebloede kleding, bijlen en kapmesen in vitrines; foto's van de gruwelen; video's met interviews van overlevenden, en een aparte gang met levensverhalen van vermoorde kinderen. In de tuin de massagraven van een kwart miljoen slachtoffers. Alles wordt sober en gedoseerd gepresenteerd, maar de zeggingskracht van het totaal is overweldigend. Dit museum hoort in het rijtje Auschwitz in Polen, Yad Vashem in Israël en Tuol Sleng in Cambodja - maar welke Europeaan kent het?

Het onbevattelijke verleden van Rwanda is goed gedocumenteerd, in schrift én beeld. Op de terugweg naar het centrum van Kigali passeren we *Hôtel des Mille Collines*, bekend van de film *Hotel Rwanda*. Iets verderop, bij het monument voor de tien vermoorde Belgische paracommando's, denk ik terug aan de film *Shooting Dogs*, het verslag van een soortgelijke - maar ditmaal mislukte - reddingspoging op de Ecole Technique Officielle in Kigali. De moord op de tien VN-soldaten, op 7 april 1994, leidde tot het vertrek van de Unamir-vredesmacht. Daarna hadden de Hutu's vrij spel. Volgens de officiële cijfers van de Rwandese regering zijn er in de honderd waanzinnige dagen van de genocide 400 mensen per uur vermoord - zeven per minuut, drie maanden op rij. *Inyenzi*, zo werden de Tutsi's genoemd. Kakkerlakken.

Bij elke stap dienen zich nieuwe associaties aan, opgeroepen door film en literatuur. In de tropen-nacht lig ik wakker van de be-